

Історія Дніпровського національного університету імені Олесея Гончара: 1918–2018 / Гол. редкол. чл.-кор. НАН України, проф. М.В.Поляков. – 5-те вид., переробл. і доп. – Дніпро: Ліра, 2018. – 416 с.

**Савчук В.
РЕКТОРИ Дніпровського національного університету імені Олесея Гончара: 1918–2018: Книга нарисів / Гол. редкол. чл.-кор. НАН України, проф. М.В.Поляков. – Дніпро: Ліра, 2018. – 212 с.**

ПРОФЕСОРИ Дніпровського національного університету імені Олесея Гончара: 1918–2018: Біобібліографічний довідник / Гол. редкол. чл.-кор. НАН України, проф. М.В.Поляков та ін. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Дніпро: Ліра, 2018. – 400 с.

Ювілейні дати різних інституцій часто стають підставою для появи різноманітних історичних публікацій, кожна з яких має власну наукову вагу. У 2018 р. своє сторіччя відзначив Дніпровський національний університет ім. Олесея Гончара, який було створено в період Української Держави П.Скоропадського. Колектив істориків цього закладу вищої освіти підготував видання, яке має багато аналогів у сучасній Україні – оновлену «Історію Дніпровського національного університету імені Олесея Гончара: 1918–2018» (далі – «Історія ДНУ») (5-те вид.). Проте, є одна важлива риса у цій історіографічній події, яка робить її значною мірою особливою. Зазначена книга була презентована читачеві як одна зі складових своєї «історичної трилогії», що охоплює сторічну історію одного з найбільших класичних університетів України. Двома іншими елементами case study від ДНУ стали книги «Ректори Дніпровського національного університету імені Олесея Гончара: 1918–2018» (далі – «Ректори ДНУ») та «Професори Дніпровського національного університету імені Олесея Гончара: Біобібліографічний довідник» (далі – «Професори ДНУ»), які також містять інформацію за весь період діяльності вишу. Формально три книги становлять собою самостійні наукові публікації і не складають єдиного багатотомника. Фактично ж вони створюють цілісний комплекс, який візуально підкріплюється єдиним розміром усіх книг, кольором обкладинок, дизайном і логотипом із посвятою до сторіччя університету.

Центральним елементом у рецензованій трилогії з історії ДНУ, зрозуміло, виступає вже п'яте видання «Історії ДНУ» (голова редколегії чл.-кор. НАН України, проф. М.В.Поляков, авторський колектив: С.І.Світленко, О.В.Бойко, В.В.Іваненко, В.Д.Мирончук, О.Ф.Нікілев, В.С.Савчук, І.А.Шахрайчук, В.Я.Яценко). Розробники концепції нової книги з університетської історії зробили акцент на відмінності п'ятого видання від попереднього, а автори ввели в обіг багато нового фактичного матеріалу. Інноваційний характер публікації голова редколегії М.В.Поляков характеризує так: «На відміну від попередніх, що вийшли друком у 1988, 1993, 2003

та 2008 роках, нинішня праця – це колективна монографія не тільки з оновленою структурою із 10 розділів, а й написана на сучасних теоретико-методологічних підходах» (с.18). У праці втілено новітні підходи до історієписання, вона позбавлена кліше радянсько-комуністичної доби, ураховує науковий аспект декомунізації суспільного життя в Україні.

Нове видання характеризується суттєвим розширенням джерельної бази, основу якої складають документи архівів центрального та регіонального рівнів, нормативно-правові акти, матеріали періодики, спогади тощо. Уперше до наукового обігу введено нові усноісторичні джерела з історії ДНУ, які нині проходять свою верифікацію. У десяти розділах послідовно висвітлюється літопис ДНУ від ідеї створення університету наприкінці XVIII ст. до відзначення його сторіччя в 2018 р., охоплюючи періоди Російської імперії, Української революції, УРСР та незалежної України.

Перші два розділи – «Передісторія університету в Катеринославі (кінець XVIII – початок XX ст.)» та «Утворення і початок діяльності Катеринославського університету (1918–1920)» – містять інформацію про середню освіту, навчальні заклади й педагогів краю, наукові інституції та вищі навчальні заклади доуніверситетського періоду, проекти відкриття університету у часи Російської імперії, підготовку та реалізацію остаточного рішення про створення Катеринославського університету.

Перед читачем розкривається картина діяльності чоловічих і жіночих гімназій, реальних та комерційних училищ, Катеринославської вченої археографічної комісії, Катеринославського наукового товариства, обласного музею імені О.М.Поля, Катеринославського вищого гірничого училища (згодом інститут), Катеринославського учительського інституту, Катеринославських вищих жіночих курсів. Детально висвітлюються діяльність Катеринославського літературно-артистичного українського товариства «Просвіта». І вже на цьому тлі описано шлях від планів імператриці Катерини II та генерал-губернатора Катеринославського намісництва Г.О.Потьомкіна створити в 1784 р. Катеринославський університет до підтримки подібних намагань Катеринославської міської думи з боку Міністерства народної освіти Української Держави гетьмана П.П.Скоропадського. У монографії детально висвітлено процедуру розробки статуту університету, який було затверджено 20 серпня 1918 р., діяльність виконувача обов'язків ректора М.Й.Лебедева та першого обраного ректора В.П.Карпова, багатьох інших фундаторів вишу.

Висвітлено роль В.І.Вернадського, М.П.Василенка в позитивному розв'язанні питання про діяльність Катеринославського університету, створити який на прохання міської влади навіть шляхом евакуації в Катеринославі Юр'ївського або Варшавського університетів під час Першої світової війни не дозволив російський уряд.

Найбільшу кількість розділів присвячено історії ДНУ радянської доби. При цьому одні виокремлено на основі хронологічної університетської історії (третій «Освітні реорганізації часів інституту народної освіти та його наступників (1920–1933)», четвертий «Відновлення університету: здобутки і втрати передвоєнного періоду (1933–1941), восьмий «Перетворення на базовий класичний університет країни (1964–1985)», а інші – відповідно до усталеної періодизації історії СРСР, у такому формулюванні авторів: «Університет у війні проти нацистської Німеччини (1941–1945)» (п'ятий), «Повоєнна відбудова університету (1945 – початок 1950-х рр.)» (шостий), «Університетське життя часів хрущовської “відлиги” (1953–1964)» (сьомий), «Університетські трансформації за горбачовської “перебудови” і перших років незалежності України (1985–1998)» (дев'ятий).

У монографії висвітлено процес реформування Катеринославського університету після встановлення радянської влади та створення Катеринославського

(з 1926 р. Дніпропетровського) інституту народної освіти, із діяльністю якого творчий колектив дослідження пов'язує період університетської історії з 1920 по 1933 рр. Автор розділу В.С.Савчук зазначає: «На ґрунті гострої потреби країни в педагогічних та інженерно-технічних кадрах виникла недооцінка загальнотеоретичної освіти аж до лівацької ідеї “отмирання університетов”. У Росії захоплення вузькоспеціалізованим практичним ухилом все-таки не дійшло до повного згортання фундаментальної університетської освіти. Значно гірше склалися справи в Україні» (с.101). Знайшло своє стисле відображення й розділення ДІНО на три спеціалізованих інститути: соціального виховання, педагогічний професійної освіти, фізико-хіміко-математичний (існували в 1930–1932 рр.).

На рівні з питаннями підготовки кадрів розвитку університетської науки в 1920–1941 рр. автори висвітлюють такі важливі аспекти часів тоталітарної доби, як «початок ідеолого-політичних репресій проти науково-педагогічних кадрів» (підрозділ 3.5), «формування нового покоління радінтелігенції» (підрозділ 4.2), «кадрові втрати часів масових політичних репресій» (підрозділ 4.4).

У книзі, зокрема, наводиться така трагічна статистика: «У 1930-х роках університет втратив 6 розстріляних ректорів (директорів). Серед них були відомі у науковому світі імена: І.М.Єфимов, В.С.Фінкельштейн, А.С.Рева, А.Е.Малиновський» (с.164).

Висвітлення періоду після початку німецько-радянської війни (п'ятий розділ «Університет у війні проти нацистської Німеччини (1941–1945рр.))» концентрується не тільки на участі викладачів і студентів у бойових діях (із включенням короткої інформації про радянське підпілля), діяльність університетських представників в евакуації (Оренбург, який тоді називався Чкалов, а також Магнітогорськ), але й на подіях періоду окупації Дніпропетровська.

Остання з перелічених сюжетних ліній має дещо специфічний аспект, оскільки її змістом стала діяльність утвореного окупаційною владою Дніпропетровського державного українського університету (Dnjepropetrowsker Ukrainische Staatsuniversitat) (с.178), який у документах архівного зберігання називається також Український державний, Державний, Дніпропетровський державний. У монографії для нього обрано аббревіатуру ДДУ. Справа в тому, що після захоплення Дніпропетровська представники університету, котрі знаходилися в евакуації, були працівниками інших навчальних закладів, а сам виш начебто не існував. Тут виникає природне для розробників концепції історії ДДУ запитання: а чи достатньо для розділу періоду війни тільки матеріалів про фронтовиків, підпільників, учасників «трудової вахти в евакуації»? Вони вирішили поглянути на проблематику більш широко, вирішивши писати і про ДДУ. Автори свою позицію щодо «окупаційного» університету висловили наступним чином: «ДДУ та ДДУ – це різні навчальні заклади, інше твердження є помилковим з теоретико-методологічного погляду. Інша річ, що історія ДДУ цікава насамперед з погляду на вивчення таких непростих питань, як колабораціонізм, стратегія, тактика нацистської окупаційної влади» (с.179). Тож в «Історії ДДУ» на 14 сторінках великого формату наведено нарис історії ДДУ – відповідь редколегії на виклик із приводу того, як включити в дослідження з історії одного університету майже повну історію іншого університету.

На наш погляд, доречним був би підхід із дещо іншим акцентом, вістря якого спрямоване на долю майна, кадрів і студентів ДДУ в часи окупації, або, іншими словами, про використання окупантами майна, кадрів, студентів ДДУ. Застосований у монографії підхід дозволив висвітлити питання ширше, звернувши увагу на тих людей, котрі до початку окупації у ДДУ не працювали та не навчалися.

Додамо, що у «Слові до читача» голови редколегії видання М.В.Полякова при висвітленні періодів історії ДДУ окупаційний навчальний заклад не згадується

(с.17). Але ж у післямові про цей період зазначено наступне: «Дехто сподівався будь-якою ціною зберегти університет, перебуваючи в окупації» (с.393). Про яке збереження йдеться?! Тож дискусія про подальші шляхи висвітлення історії ДУДУ у складі історії ДНУ ще потребує свого завершення.

Автори розділів про повоєнний період історії ДНУ багатопланово розкрили процес, який розпочався з відбудови зруйнованих корпусів у 1943 р. до розбудови потужного університетського майнового комплексу, формування висококваліфікованого колективу викладачів і багатотисячної студентської спільноти (на 1 вересня 1991 р. у ДДУ було 13 факультетів, 82 кафедри, підготовче відділення, 38 науково-дослідних лабораторій, 2 науково-дослідних інститути) (с.296). Серед особливостей вищого навчального закладу було те, що він у 1966 р. перейшов у підпорядкування міністерства вищої й середньої спеціальної освіти СРСР та отримав статус базового університету (с.248).

У книзі відображено вплив на університет перетворення Дніпропетровська в ракетно-космічний центр СРСР, що проявилось у створенні фізико-технічного факультету. Саме цей підрозділ у подальшому (за радянської доби та в перші роки незалежності) суттєво впливав на внутрішнє життя й обличчя університету. Проте в монографії сюжет про фізико-технічний факультет не став приводом для його загальної оцінки в історії університету, України та СРСР.

Відповідно до висвітлених історичних періодів радянської доби автори шосто-го – восьмого розділів після дослідження питань про розвиток матеріально-технічної бази, інфраструктуру, освітній процес та наукову діяльність звернулися до суспільно-політичної складової життя колективу університету, включивши підрозділи «В ідейно-політичній обстановці пізнього сталінізму» (6.4), «Метаморфози свідомості: панування комуністичної ідеології, первістки дисидентства (7.3), «здобутки і прорахунки у виховній роботі» (8.4).

На наш погляд, чи не найбільш яскравими прикладами того, як перетиналися процеси становлення критично мислячої молоді особистості в університеті та «закручування гайок» із боку компартійної влади і КДБ стали висвітлені в монографії події 1965–1968 рр., пов'язані з відрахуванням з університету студента історико-філологічного факультету І.Г.Сокульського, який невдовзі стане діячем дисидентського руху та одним з авторів «Листа творчої молоді м. Дніпропетровська», а також ідеологічний тиск на колектив університету під час сумнозвісної кампанії проти роману Олеся Гончара «Собор» (с.282–289). У цьому випадку автор розділу цілком обґрунтовано вийшов «за межі» суто університетської історії, звернувшись до змістовного висвітлення протистояння владі О.Т.Гончара, І.Г.Сокульського, В.В.Савченка, М.Т.Скорика, В.Ф.Коржа та ін. При цьому залишено без уваги інформацію, наявну в розпорядженні дослідників, що за позитивну рецензію на роман «Собор» з університету було звільнено викладача й поета С.Р.Бурлакова¹.

Увагу авторського колективу не міг не привернути один з ідеологічних інструментів, застосованих владою щодо університету, а саме присвоєння йому у травні 1954 р. імені «300-річчя воз'єднання України з Росією». У монографії зазначається, що метою такого кроку було «формування світогляду професорсько-викладацького складу й студентства “в дусі пролетарського інтернаціоналізму”, який протиставлявся “українському буржуазному націоналізму”» (с.236).

У книзі знайшли своє висвітлення діяльність не тільки ректорату, а й таких трьох складових управлінського «чотирикутника» (за неформальною термінологією того часу), як партійний, профспілковий і комсомольський комітети, діяльність

¹ Високий світ краси людської Сергія Бурлакова: До 75-річчя від дня народження (Бібліографічний список літератури). – Дніпропетровськ, 2013 [Електронний ресурс]: library.dp.ua/files/x.docx; Поет чистого і потужного голосу [Електронний ресурс]: svitlytsia.crimea.ua/index.php?section=article&artID=6072

кафедр суспільних наук. Поряд із висвітленням форм та методів «ідейно-виховної» наводиться оцінка сутності позанавчальної роботи в 1960–1980-х рр.: «Звичайно, в межах тодішньої однопартійної суспільно-політичної системи було неможливо змінити обстановку несвободи, яка вплинула на всю виховну роботу» (с.275).

Із позицій історії молодіжної роботи необхідно відзначити ті фрагменти дослідження, в яких висвітлюється розвиток студентських будівельних загонів, художньої самодіяльності, клубів за різними напрямками (у тому числі «веселих та кмітливих»), спортивних секцій. Окремо хочеться звернути увагу на декілька рядків про фольклорний ансамбль «Дніпряни», який у часи «застою» активно пропагував українську пісню не тільки у СРСР та «країнах соціалістичного табору», але й по інший бік «залізної завіси» – у Великобританії, Франції, Іспанії (с.278). На жаль, зазначений феномен не супроводжується поясненнями, чому таке було можливим у тодішніх умовах.

Період незалежної України знайшов своє висвітлення у дев'ятому й десятому розділах монографії («Університетські трансформації за горбачовської “перебудови” і перших років незалежності України (1985–1998)», «Сучасний національний університет (1998–2018)»). У четвертому виданні «Історії ДНУ» наявна між радянським і незалежницьким періодом історії України хронологічна межа не порушена: один розділ книги завершується згадкою про проголошення незалежності, а інший починається з цієї дати та старту нового навчального року 1 вересня 1991 р.²

Заключний розділ «Історії ДНУ», який присвячено подіям до 2017/2018 навч. року, має свої цілком об'єктивні особливості, які полягають у відсутності необхідної відстані для створення балансу між інформаційною та інтерпретаційною складовими. Багато матеріалу на сторінки наукового видання потрапило безпосередньо «з життя» та може бути прокоментовано й оцінено вже пізніше. Проте навіть зазначені труднощі не завадили сприйняттю написаного саме як історичного наукового дослідження. Ювілейно-інформаційним стало інше видання³. Основні сюжетні лінії сучасної історії ДНУ, викладені в рецензованій монографії, торкаються оптимізації моделі управління, удосконалення системи навчання, наукових відкриттів і здобутків, виховання фахівців-патріотів, нових орбіт міжнародного співробітництва. У цей період університет здобув статус національного (2000 р.) та ім'я свого випускника 1946 р. Олесея Гончара (2008 р.). Серед багатьох аспектів останніх двадцяти років історії ДНУ у книзі помітне місце займає роль ще одного вихованця ДНУ – президента України в 1994–2004 рр. Л.Д.Кучми у зміцненні матеріально-технічної бази *alma mater*, відзначенні нагородами її співробітників.

У характеристиці стану університету останніх двох десятиліть основний акцент робиться, звичайно, на виконанні статутних завдань освітянського закладу, у складі якого на кінець 2017 р. було 16 факультетів, 85 кафедр, 3 навчально-методичних центри, 5 коледжів, 2 ліцеї, 158 споруд (17 навчальних корпусів, у тому числі пам'ятка архітектури Палац студентів, 8 гуртожитків), аспірантура за понад 70 спеціальностями, 11 докторських та 4 кандидатських спеціалізованих рад із захисту дисертацій. Загальний склад науково-педагогічних працівників на жовтень 2017 р. налічував 985 осіб (у тому числі 163 доктори наук, професори, 619 кандидатів наук, доцентів, 3 члени-кореспонденти НАНУ, 14 заслужених діячів науки і техніки, 17 заслужених працівників освіти, 42 кавалери державних нагород) (с.327–329). При цьому коротеньким штрихом згадуються такі негативні явища, як скорочення

² Історія Дніпровського національного університету / Гол. редкол. проф. М.В.Поляков. – 4-те вид., переробл. і доп. – Дніпропетровськ, 2008. – С.181.

³ Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара: історія, сьогодення, випускники. – Дніпро; К., 2018. – 304 с.

штатів, зменшення частки молодих викладачів, низький рівень зарплати, мізерне держбюджетне фінансування НДР (с.329). Причину негараздів названо наступним чином: «Вже декілька років Україна живе в стані економічної кризи, яка ускладнилася й величезними витратами державного бюджету на стримування агресії Російської Федерації» (с.329). Тема нинішньої «гібридної війни» повторюється при висвітленні підходів до громадянського та патріотичного виховання завдяки переліку імен 12 співробітників ДНУ, які брали участь в антитерористичній операції з березня 2014 р. та загиблих на сході України 10 випускників університету (с.368).

Автори «Історії ДНУ» побудували дослідження на основі масштабної джерельної бази, важливе місце в якій посіли маловідомі архівні документи. Окремо як базу для п'ятого видання зазначено матеріали авторів попереднього видання книги з історії ДНУ, серед яких названі А.Б.Болебрух, Є.І.Бородін, М.Е.Кавун, Т.М.Кодратюк, І.С.Лісниковський, Ю.А.Лопатін, С.І.Поляков, А.М.Терновський, Р.Р.Хісамутдінова. Увагу привертає доволі широке використання усноісторичних джерел про життя університету в 1950–2000-х рр., надрукованих у заснованій 2003 р. серії книг з історії навчального закладу⁴.

В «Історії ДНУ» разом із назвами факультетів, кафедр, інших підрозділів згадується багато імен його викладачів, студентів, співробітників, випускників, партнерів, дослідників історії закладу. За нашими підрахунками в «Іменному покажчику» міститься понад 1500 прізвищ осіб, що згадуються на сторінках книги. Це наочно демонструє бажання авторів показати людину в історичному процесі. Тут присутні як герої, так й антигерої. Видання добре ілюстровано, до нього ввійшла фотогалерея з відзначення 100-річчя ДНУ у жовтні 2018 р.

Другим елементом «університетської трилогії» 2018 р. стала книга д-ра іст. наук, професора, відомого своїми дослідженнями з історії освіти та науки – В.С.Савчука «Ректори ДНУ». Сам автор зазначає, що потрібні видання вже мали місце лише в деяких інших університетах (наводить чотири приклади – Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна, Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка, Національний технічний університет «Дніпровська політехніка») (с.11), тому перший досвід такої публікації для ДНУ можна віднести до «піонерського» за локальним виміром ряду книг з «дослідницького осмислення та дослідження повного складу ректорського корпусу за всю історію існування того чи іншого вищого навчального закладу» (с.11).

У книзі «Ректори ДНУ» наведено біографічні нариси про 26 ректорів (директорів) ДНУ (або закладів, в які він був реорганізований). Сам автор підрахував, що з 1918 по 1951 рр. очільниками вишу були 22 особи (період у 33 роки), а з 1951 по 2018 рр. – 4 (період у 67 років). Прирошення нових знань про керівників університету має статистичний вимір. Якщо в 4-му виданні «Історії ДНУ» (2008 р.) називалося 20 ректорів (директорів)⁵, то у 2018 р. В.С.Савчук додає ще 6 нових імен із періоду початку 1930-х рр., коли одночасно існували три інститути, створені на базі ДІНО. Біографії керівників університету написані на основі єдиного підходу, який передбачає відображення в нарисі інформації за такими показниками: прізвище, ім'я та по батькові; соціальне походження; освіта; період перебування на посаді ректора; фах; вік, в якому обійняв посаду; членство в партії; звідки прибув до університету; національність; подальша діяльність.

⁴ Усна історія Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара: Зб. докум. мат. – Т.1. – Дніпропетровськ, 2013. – 652 с.

⁵ Історія Дніпровського національного університету. – С.245.

Автор дослідження у вступному розділі виходить на концептуальні питання про особливості «соціального, узагальненого портрета ректора». Він пише про «соціокультурний колективний портрет ректорів Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара» (с.11). При цьому В.С.Савчук визначає, що портрет цей формувався «на тлі тих соціально-політичних змін, які відбувалися протягом століття його (ДНУ – Є.Б.) існування й діяльності» (с.12). Рецензенту ближче інше розуміння сутності «соціокультурного портрета ректора», який можна створювати лише для конкретно визначених умов окремого історичного періоду, а не намагатися одним портретом охопити різні за змістом епохи такого буремного двадцятого сторіччя. Соціокультурний портрет ректорів навіть за радянської доби різнився. Наочнo бачимо, що керівники 1930-х рр. відрізняються від очільників 1960–1980-х рр.

Результати по-справжньому широкомасштабної багаторічної діяльності В.С.Савчука з вивчення різних аспектів історії ДНУ знайшли свій розвиток у детальному висвітленні біографій усіх відомих керівників закладу на основі опрацювання великої джерельної бази. Часом процес роботи дослідника був фактично «збиранням інформації по крихтах».

Продовжуючи присутній у двох охарактеризованих вище книгах лейтмотив, котрий словами студентського гімну «Gaudeamus» можна визначити як гасло «Vivat academia!», автори концепції «історичної трилогії університету» гасло «Vivant professores!» реалізували у третій книзі – «Професори ДНУ». Це вже третє видання під такою назвою (попередні вийшли 2003 та 2008 рр.), в якому вміщено статті про 480 професорів університету за всю історію його існування, серед яких тільки 130 сучасних представників викладацької когорти. Кількість персоналій у бібліографічному довіднику 2018 р. збільшено в порівнянні з попереднім аналогом на 38 як за рахунок сучасників, так і їх попередників минулих років. По суті справи читачеві запропоноване наукове енциклопедичне видання, яке набуло більш академічного стилю, містить як уточнену біографію, так й оновлений список основних праць.

Бібліографічні статті несуть інформацію про життєвий шлях професора з акцентом на його діяльності в університеті. Узагальнену характеристику про викладацьку та наукову діяльність поєднано з основними датами життя, діяльності (роки навчання, захисту дисертації), назвами навчальних дисциплін, публікацій, статистичними показниками (кількість публікацій, підготовлених кандидатів і докторів наук), інформацією про отримані відзнаки та гранти, членство в наукових товариствах, редакційних колегіях, участь у науково-комунікативних заходах тощо. Важливо те, що до цього видання історики залучили представників усіх інших факультетів, котрі за визначеними критеріями створили бібліографію статті про своїх колег, учителів, попередників. У книзі надається доволі детальна інформація про представників різних галузей знань: математиків, фізиків, біологів, істориків, хіміків, філологів, економістів, геологів, медиків, ракетобудівників, конструкторів, філософів, психологів, політологів тощо. Привертає увагу той факт, що автори по-новому підійшли до періодизації, поєднавши в одному розділі останні роки радянської доби та перші роки незалежності. Додамо, що окрім наукового видання, присвяченого професорам, університет у 2018 р. під ювілейним логотипом видав книгу публіцистичних нарисів про низку своїх сучасних співробітників різних професій⁶.

⁶ ...А найбільша гордість університету – його люди: Нариси / Ідея і заг. ред. М.В.Полякова; авт. упор. В.В.Іваненко, І.С.Попова, В.В.Корольова. – Дніпро, 2018. – 184 с.

Усі три рецензовані видання слугують важливим джерелом для вивчення вишівського аспекту історії історичної науки. Підготовка істориків у суто «університетські роки» існування цього закладу вищої освіти здійснювалася на історичному (у 1939–1952 рр., з перервою в 1941–1943 рр., та з 1971 р.), історико-економічному (1933–1935 рр.). Навчали істориків й у стінах КІНО/ДІНО, виділених з його складу інших інститутів (1920–1933 рр.).

Читач знайде інформацію про кафедри історичного спрямування, науково-дослідні лабораторії, наукові збірники, конференції, монографії та статті, спогади й інші публікації представників «історичного цеху» університету. Але найголовніше те, що в кожному виданні йдеться про людей, котрі обрали історію своїм покликанням. У довоєнні часи історики декілька разів очолювали університет (або створені замість нього заклади) (М.Ф.Злотніков, Н.Л.Александров, В.М.Фідровський, П.С.Палько).

Декілька поколінь істориків у виданнях представлені іменами професорів університету різних часів: Д.І.Яворницького, В.О.Біднова, Д.П.Пойди, М.П.Ковальського, В.Я.Борщевського, А.М.Черненко, А.Г.Болебруха, А.І.Голуба, В.К.Якуніна, С.М.Плохія, О.А.Удода, Ю.А.Мицика, І.І.Колесник, І.Ф.Ковальнової, Г.К.Швидько, В.В.Іваненка, С.І.Світленка, О.І.Журби, С.І.Жука та ін. Можна побачити, що у ДНУ доволі результативно готували висококваліфікованих фахівців-істориків як для «власного використання», так і для провідних наукових установ Києва, інших університетів (не тільки України, а, так би мовити, «на експорт» – до США й Канади). Привертає увагу один із сюжетів «Історії ДНУ», присвячений ідейній еволюції істориків, що почалася в роки перебудови, у центрі якого – радянський дослідник біографії В.І.Леніна та більшовицької еміграції А.М.Черненко, котрий згодом відійшов від цієї проблематики та видав у першій половині 1990-х рр. монографію «Українська національна ідея». Щоправда, у праці бракує об'єктивної оцінки подібного явища переосмислення світоглядних позицій. Наведені свідчення з усної історії такої неупередженості не забезпечують.

Отже видані 2018 р. три об'єднаних загальною ідеєю різних за жанрами книги (колективна монографія, індивідуальна збірка нарисів, біобібліографічний покажчик) становлять єдиний комплекс взаємодоповнюючих видань з історії ДНУ. Вони дозволяють заглибитися в людський вимір історії, поступово крокуючи від історії вишу до біографій його ректорів і професорів. У кожній з трьох книг своя передісторія (31 рік від першого до п'ятого видання «Історії ДНУ», 15 років від першого до третього видання «Професори ДНУ» та відсутність попередніх видань книги «Ректори ДНУ»). Нині всі три наукових публікації мають вигляд єдиного цілого, немовби заздальгідь спроектованого тритомника. У них є широке коло читачів. У таких випадках проявляється вміння взяти на озброєння все найкраще, що існує в певній науковій сфері. Зазначена серія демонструє вдалий досвід переосмислення суперечливих сторінок історії ХІХ–ХХІ ст., створює підґрунтя для підготовки видань монографічного характеру з різноманітних питань історії освіти та науки України.

Євгеній Бородін

доктор історичних наук, професор,

перший заступник директора,

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України

(Дніпро, Україна), yevgeniy_borodin@ukr.net